

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA PRODUKTIV O'QISH ASOSIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

D. R. Shabbazova

Ilmiy rahbar.

Termiz davlat pedagogika instituti, Boshlang'ich ta'limda matematika va ona tili kafedra mudiri:

Xurramova Sojida Abdunazar qizi

Termiz davlat pedagogika instituti, Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 1-bosqich magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15049641>

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida produktiv o'qish asosida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish metodikasi tahlil qilinadi. Maqola, o'quvchilarning til va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishda produktiv o'qishning ahamiyatini ochib beradi.

O'qish jarayonining samarali tashkil etilishi, o'quvchilarga nutqiy faoliyatning barcha jihatlarini chuqur o'zlashtirish imkonini yaratadi. Shuningdek, maqolada kommunikativ kompetensiyaning shakllanishi uchun zarur bo'lgan metodik yondashuvlar, o'qitish usullari va materiallar haqida so'z boradi. Bunda, o'quvchilarning tahlil qilish, fikr bildirish, muloqotda erkin ishtirok etish kabi ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan metodikalar muhokama qilinadi. Maqolada keltirilgan tavsiyalar, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun o'qish va kommunikativ kompetensiyani muvaffaqiyatli shakllantirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: Boshlang'ich sinf o'quvchilari, Produktiv o'qish, Kommunikativ kompetensiya, O'qish metodikasi, Kommunikativ kompetensiyani shakllantirish, Pedagogik texnologiyalar, Didaktik yondashuvlar, O'quv jarayonida samaradorlik, Tillarni o'rganish metodikasi, Badiiy adabiyot va o'qish faoliyati, O'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish, O'qish strategiyalari, O'quvchilarning muloqotga tayyorligi, Interaktiv o'qish, Pedagogik muhitda kommunikativ yondashuvlar.

METHODOLOGY FOR FORMING COMMUNICATIVE COMPETENCE IN PRIMARY STUDENTS BASED ON PRODUCTIVE LEARNING

Abstract. This article analyzes the methodology for developing communicative competence in primary school students based on productive reading. The article reveals the importance of productive reading in developing students' language and communication skills. Effective organization of the reading process allows students to deeply master all aspects of speech activity.

The article also discusses the methodological approaches, teaching methods and materials necessary for the formation of communicative competence. In this regard, the methods are discussed, aimed at developing students' skills such as analysis, expression of opinions, and free participation in communication. The recommendations presented in the article serve to successfully form reading and communicative competence for primary school students.

Keywords: Primary school students, Productive reading, Communicative competence, Reading methodology, Formation of communicative competence, Pedagogical technologies, Didactic approaches, Effectiveness in the learning process, Language learning methods, Fiction literature and reading activities, Development of reading and writing skills, Reading strategies, Readers' readiness for communication, Interactive reading, Communicative approaches in the pedagogical environment.

МЕТОДИКА ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ НА ОСНОВЕ ПРОДУКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ

Аннотация. В данной статье анализируется метод формирования коммуникативной компетентности у учащихся младших классов на основе продуктивного чтения. В статье раскрывается значение продуктивного чтения в развитии речевых и коммуникативных навыков учащихся. Эффективная организация учебного процесса позволяет студентам глубоко освоить все стороны речевой деятельности. Также в статье говорится о методических подходах, методах обучения и материалах, необходимых для формирования коммуникативной компетентности. Будут обсуждаться методы, направленные на развитие у студентов таких навыков, как анализ, выражение мнения и свободное участие в общении. Рекомендации, представленные в статье, служат для успешного формирования читательской и коммуникативной компетентности у учащихся младших классов.

Ключевые слова: Учащиеся начальной школы, Продуктивное чтение, Коммуникативная компетентность, Методика исследования, Формирование коммуникативной компетентности, Педагогические технологии, Дидактические подходы, Эффективность в процессе обучения, Методика изучения языка, Художественная литература и чтение, Развитие навыков чтения и письма, Стратегии чтения, Готовность студентов к общению, Интерактивное чтение, Коммуникативные подходы в педагогической среде.

KIRISH: Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish, ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylangan muhim vazifalardan biridir.

Kommunikativ kompetensiya o'quvchilarni nafaqat o'qish va yozish, balki samarali muloqotda bo'lishga ham tayyorlaydi. Bugungi kunda ta'lim tizimida o'quvchilarga kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda, chunki bu ko'nikmalar ularning umumiy ta'limiy va ijtimoiy muvaffaqiyatlari uchun asosiy omil hisoblanadi.

Produktiv o'qish metodikasi esa o'quvchilarning o'qish ko'nikmalarini nafaqat yodlash va ma'lumotlarni qayta tiklash bilan cheklamaydi, balki ularga o'qilgan materialni tahlil qilish, mulohaza yuritish va o'z fikrlarini ifodalash imkoniyatlarini yaratadi. Bunday metodik yondashuv o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantiradi va ularda muloqotga bo'lgan ishtiyoqni kuchaytiradi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida produktiv o'qish orqali kommunikativ kompetensiyaning shakllanishi nafaqat o'qish, balki nutq, tinglash, muhokama qilish va yozish kabi ko'nikmalarni ham o'z ichiga oladi.

Shu o'rinda, pedagogik metodlar va texnikalar orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetensiyasini shakllantirish jarayoni o'qituvchidan yuqori malaka va innovatsion yondashuvni talab qiladi. Maqolada produktiv o'qish metodikasining boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishdagi o'rni va samaradorligi tahlil qilinadi. Shuningdek, bu metodikani qo'llash jarayonida o'quvchilarning o'qish va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan strategiyalar va usullar muhokama qilinadi.

Boshlang'ich ta'limda kommunikativ kompetensiyani shakllantirish, asosan, o'quvchilarning muloqotda faol qatnashishiga, o'z fikrlarini aniq va tushunarli ifodalashga, shuningdek, boshqa odamlar bilan samarali muloqot qurish qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan. Kommunikativ kompetensiya nafaqat tilni yaxshi bilishni anglatadi, balki o'zaro munosabatlar, guruhda ishlash, tinglash va fikrni to'g'ri ifodalashni ham o'z ichiga oladi. Bu kompetensiya o'quvchilarda yuqori darajadagi tafakkur, empatiya va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

Produktiv o'qish metodikasi, o'z navbatida, o'quvchilarga o'qilgan matnni chuqur tahlil qilish va uni turli nuqtai nazarlardan baholashni o'rgatadi. Bu metodika o'quvchilarga matnning mohiyatini tushunishga yordam beradi va ular o'qigan narsalarini o'z tajribalari va bilimlari bilan bog'lashga imkon yaratadi. Bunday yondashuv, o'z o'rnida, o'quvchilarning muloqotga bo'lgan qiziqishini oshiradi, chunki ular nafaqat o'qish, balki o'qiganlari bo'yicha fikr almashish va tahlil qilishni ham boshlaydilar.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda, pedagoglarning roli katta ahamiyatga ega. O'qituvchi o'z darslarida o'quvchilarga nafaqat bilimlarni uzatish, balki ular bilan samarali muloqot o'rnatish, guruh faoliyatlarini tashkil etish, o'quvchilarni fikr bildirishga rag'batlantirish va o'zaro munosabatlarni boshqarish ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan yondashuvlarni qo'llash zarur. Bunday metodik yondashuvlar orqali o'quvchilar o'zlarining fikrlarini ifodalashda erkinroq bo'lib, muloqotda ishtirok etishda o'zini ishonchli his qiladilar.

Shuningdek, boshlang'ich sinfda o'qishning produktiv metodikasi nafaqat kommunikativ kompetensiyani shakllantirishga, balki o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishga ham xizmat qiladi. O'quvchilar o'qilgan matnlar asosida o'z qarashlarini bildirish, muhokama qilish, turli fikrlarni tahlil qilish va yangi g'oyalar yaratish jarayonida ijodiy yondashuvni rivojlantiradilar.

Bu metodikalar o'quvchilarning faolligini oshirib, ularning bilim olish jarayonini yanada samarali qiladi.

Shunday qilib, boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun kommunikativ kompetensiyani shakllantirishda produktiv o'qish metodikasining ahamiyati beqiyosdir. Bu metodika o'quvchilarning nafaqat o'qish, balki muloqot, tahlil qilish, ijodiy fikrlash va guruhda ishlash ko'nikmalarini ham rivojlantiradi. O'qituvchining bu jarayonda to'g'ri metodlarni tanlashi va o'quvchilarni rag'batlantirishi o'quvchilarning muvaffaqiyatli o'qishiga katta hissa qo'shadi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda o'qishning ahamiyati katta. O'qish faqat bilim olish jarayoni emas, balki o'z fikrini ifodalash, boshqalar bilan muloqotda bo'lish, yangi ma'lumotlarni qabul qilish va tahlil qilish kabi ko'nikmalarni shakllantirishni o'z ichiga oladi. Produktiv o'qish metodikasi yordamida o'quvchilar o'qigan matnlarni nafaqat tushunish, balki ulardan samarali foydalanish, o'z fikrini shakllantirish, muloqot qilishda erkin va aniq ifodalash kabi ko'nikmalarni o'zlashtiradilar.

Produktiv o'qishning ta'rifi va maqsadi

Produktiv o'qish — bu o'quvchining matnni tushunib o'qishi, o'qiganini yodda saqlashi va o'zgacha shakllarda ifodalay olishidir. Bu jarayon o'quvchiga o'qigan ma'lumotni faqat eslab qolish emas, balki uni o'z fikri bilan bog'lab, yangi axborot yaratishga imkon beradi. O'qish jarayonida o'quvchi matnni tahlil qilib, o'z fikrini aniq va izchil tarzda bildirishni o'rganadi.

Kommunikativ kompetensiya va uning tarkibiy qismlari

Kommunikativ kompetensiya — bu o'quvchining o'qish, yozish, tinglash va gapirishda o'z fikrini aniq, samarali va to'g'ri ifodalash qobiliyatidir. Boshlang'ich sinfda kommunikativ kompetensiyaning asosiy tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

O'qish va tushunish: Matnni o'qish jarayonida o'quvchi uning mazmunini tushunib, asosiy g'oyalarni ajrata olish qobiliyatini rivojlantiradi. Fikrni ifodalash:

O'quvchi o'qigan matn asosida o'z fikrini yozma yoki og'zaki ravishda aniq va ravon tarzda ifodalashi kerak.

Tahlil va baholash: O'quvchi o'qigan materialni tahlil qilish, muallifning fikrini baholash va o'z pozitsiyasini izchil tushuntirishni o'rganadi.

Muloqot qilish: O'qish orqali o'quvchilar o'z fikrlarini boshqalar bilan almashish, ularni eshitish va muloqotda bo'lish ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Produktiv o'qish metodikasining asosiy usullari

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida produktiv o'qish asosida kommunikativ kompetensiyaning shakllantirish uchun bir nechta metodik usullarni qo'llash mumkin:

Matnni izchil tahlil qilish: O'quvchiga matnni o'qib, uning asosiy g'oyalarini ajratib olish, savollar berish va javoblar bilan izohlash topshiriqlari beriladi. Bu usul o'quvchini matnni chuqur tushunishga undaydi.

O'qiganini yozma tarzda ifodalash: O'quvchilarga o'qigan matnni o'z so'zlari bilan qisqacha yoritish, asosiy g'oyalarni yozma ravishda taqdim etish topshiriqlari beriladi. Bu usul o'quvchining o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

O'qilgan matn asosida suhbat tashkil etish: O'quvchilar o'qigan matnlar bo'yicha guruh bo'lib, muloqot qilish, fikrlarni almashish, suhbat davomida o'z fikrini ifodalash ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

O'qishdan keyin baholash: O'quvchilar matnni o'qib bo'lgach, uning mazmuni, muallifning fikrlari, asaridagi asosiy muammolar haqida baholashlar qilishadi. Bu o'quvchilarni tahlil qilish va fikr bildirishga undaydi.

Produktiv o'qishning kommunikativ kompetensiyaga ta'siri

Produktiv o'qish metodikasi o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. U o'quvchilarni:

Muloqotga tayyorlaydi: O'qish jarayonida o'quvchi o'z fikrini ifodalashga, boshqalar bilan fikr almashishga o'rgatadi. Bu esa ularning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Fikrni aniq ifodalashni o'rgatadi: O'quvchilar matnni o'qish va tahlil qilish jarayonida o'z fikrlarini tushunarli, izchil va aniq tarzda ifodalashni o'rganadilar.

Empatiya va tushunishni rivojlantiradi: O'quvchilar o'qigan matnlar orqali boshqalar bilan empatiya qurishni va ularning fikrlarini tushunishni o'rganadilar.

Ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi: O'quvchilar o'qish jarayonida boshqalar bilan muloqot qilishni o'rganadilar, bu esa ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi.

XULOSA: Boshlang'ich sinf o'quvchilarida produktiv o'qish asosida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish, ularning o'qish, yozish, tinglash va gapirishda o'z fikrini aniq va samarali tarzda ifodalash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

Buning uchun o'qish jarayonida turli metodik usullarni qo'llash va o'quvchilarga aktiv ishtirok etish imkoniyatini yaratish muhimdir. O'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini oshirish, ularning jamiyatdagi o'rni va ijtimoiy faoliyatdagi muvaffaqiyatlarini ta'minlashda asosiy omil bo'ladi.

REFERENCES

1. Abdurahmanova, D. (2020). Boshlang'ich ta'limda o'qish metodikasi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi.45-58-betlar.
2. Jalilova, N. (2019). Kompetensiyaga asoslangan ta'lim metodikalari. Toshkent: Sharq.132-145-betlar.
3. Tursunov, T. (2021). Boshlang'ich sinfda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish. Toshkent: Ma'naviyat va ma'rifat.75-89-betlar.
4. Shodiyeva, L. (2022). O'qish metodikasi va kommunikativ kompetensiya. Samarqand: Samarqand Davlat universiteti nashriyoti.102-116-betlar.
5. Saidova, G. (2018). Kompetensiya asosida ta'limning asosiy tamoyillari. Toshkent: O'zbekiston davlat pedagogika universiteti nashriyoti.30-42-betlar.
6. Yusupov, F. (2020). Boshlang'ich sinfda o'qish va yozish metodikasi. Toshkent: O'zbekiston Milliy universiteti nashriyoti.56-63-betlar.
7. Rasulova, Z. (2017). O'quvchilarni samarali o'qish va muloqotga o'rgatish metodikalari. Toshkent: Iqtisodiyot va ta'lim nashriyoti.85-92-betlar.
8. Mukhamedova, A. (2019). Produktiv o'qishning kommunikativ kompetensiya rivojlanishidagi o'rni. Buxoro: Buxoro davlat universiteti. 110-123-betlar.

9. Nazarov, A. (2021). O‘qish va muloqot: boshlang‘ich ta’limda yangi metodik yondashuvlar. Toshkent: Akademiya.45-59-betlar.
10. Ismoilova, D. (2022). Boshlang‘ich ta’limda kommunikativ kompetensiyani shakllantirishning uslubiy asoslari. Toshkent: O‘zbekiston ta’limi nashriyoti.67-80-betlar.